

Araştırma Makalesi • Research Article

Bir Siyaset Kurumu Eleştirisi Örneği: “Politikada Bir Sarıçizmeli”

An Example Criticism of Political Institution: “Politikada Bir Sarıçizmeli”

Adem Gürbüz^{a,*}

^a Dr. Öğr. Üyesi, Bingöl Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, 12000, Bingöl/Türkiye.
ORCID: 0000-0001-6212-1500

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Başvuru tarihi: 13 Kasım 2019

Düzeltilme tarihi: 10 Nisan 2020

Kabul tarihi: 27 Nisan 2020

Anahtar Kelimeler:

Eleştiri

Siyaset Kurumu

Recep Bilginer

Politikada Bir Sarı Çizmeli

ÖZ

Siyaset, en kısa ifadesiyle devletlerin yönetilmesidir. Ülkelerin idare edilmesi ve kalkınmasında çok önemli bir yere sahip olan siyaset kurumu; tarih, sosyoloji, iktisat, ekonomi vb. birçok alanla ilintili olan bir kurumdur. Bu tür alanlardan/bilimlerden hareketle ilgili dönemin devlet yönetimi, politikaları, politikacıları vb. hakkında çeşitli bilgiler elde edilebilir. Edebiyat sahasında ise şiir, roman, anı, günlük, seyahatname vb. türlerden hareketle ilgili dönemlerin sosyo-politik izlerine ulaşılabilir. Bu çalışma, 1980 yılında yayımlanmış olan *Politikada Bir Sarıçizmeli* romanından hareketle ilgili dönemdeki siyaset kurumlarının toplumdaki yansımalarını ve bu kurumlardaki yozlaşmaları/eksiklikleri tespit etmeyi amaçlamaktadır. *Politikada Bir Sarıçizmeli* romanı, politika muhabirliği yapan ve bu süreçte siyaset kurumunu ve politikacıları yakından tanıma imkânı bulan Recep Bilginer tarafından kaleme alınmıştır. Çalışmada bu romanın seçilmesinin temel gerekçesi de yazarın bu özelliğidir.

ARTICLE INFO

Article history:

Received 13 November 2019

Received in revised form 10 April 2020

Accepted 27 April 2020

Keywords:

Criticism

Political Institution

Recep Bilginer

Politikada Bir Sarı Çizmeli

ABSTRACT

Politics, in the shortest expression, is the governance of states. Political institution which has a very important place in the management and development of countries; history, sociology, economics, etc. is an institution that is related to many fields. Based on such fields / sciences obtainable various information about state administration, policies, politicians and so on. In the field of literature; poetry, novels, memoirs, diaries, travel writings and so on type. socio-political traces of the period related to the movement from species can be reached. This study aims to determine the reflections of the political institutions in the society and the corruptions / deficiencies in the society motion from the *Politikada Bir Sarıçizmeli* novel published in 1980. The novel *Politikada Bir Sarıçizmeli* was written by Recep Bilginer who a political reporter and had the opportunity to get to know the political institution and politicians in this process. The main reason for the selection of this novel in the study is this feature of the author.

1. Giriş

Arapça kökenli bir kavram olan siyaset sözcüğü, temelde iki ayrı manayı ihtiva eder: Sürdürülen yol veya yöntem, ülkeyi yönetme veya devlet işlerini yürütme sanatı/ilmi. Siyaset sözcüğünün yaygın kullanımı ikinci manadaki kullanımındır. Siyaset ve politika sözcükleri, birbirine yakın sözcüklerdir. Türk Dil Kurumu, siyaset kavramını tanımlarken “1. Politika. 2 Devlet işlerini düzenleme ve yürütme sanatıyla ilgili özel görüş veya anlayış” (Türkçe Sözlük, 2011: 2125) şeklinde tanımlar ve iki kavramı birbirinin yerine kullanır. Ülke yönetimine talip olma ve

halkı idare etme isteği veya zorunluluğu, beraberinde siyaset kurumunu ve bu işlerle ilgilenen kişileri (siyasetçileri/politikacıları) doğurur. Bu bağlamda siyasetçiler/politikacılar, siyaset kurumunun temel objeleri ve vazgeçilmezleridir. Ülke siyasetleri, demokratik toplumlarda o ülkenin siyasetçileri tarafından belirlenir ve icra edilir. Bu bağlamda iktidarı elinde tutan/eline geçiren zümre, büyük bir gücün de sahibi olur. Çünkü ülkedeki ekonomik, hukuki, toplumsal her türlü düzenleme bu siyasal erk tarafından yürütülür. Bu bağlamda siyaset kurumu beraberinde iktidar ve otoriteyi de doğurur.

* Sorumlu yazar/Corresponding author.
e-posta: ademgurbuz@bingol.edu.tr

En geniş anlamda iktidar, arzulan bir sonuca ulaşma gücüdür ve bir şeyi yapmaya muktedir olmaya atıfla kullanılır. Bu anlam, birinin kendisini hayatta (canlı) tutabilmesinden, yönetim gücüne kadar her şeyi kapsar. Daha dar anlamda iktidar, güç veya manipülasyona yakın biçimde ve içinde rasyonel iknayı da barındıran “etki”nin aksine cezalandırabilme veya mükâfatlandırabilme gücü olarak kullanılmaktadır. Bu bağlamda, otorite “meşru iktidar” olarak tanımlanabilir. İktidar, başkalarının davranışlarını etkileme gücü, otorite ise bunu yapma hakkıdır. Dolayısıyla otorite herhangi bir şekilde zorlama veya manipülasyondan ziyade, kabul edilmiş bir itaat ödevine dayanır. Bu anlamda otorite meşruluk veya haklılıkla örtülü iktidar şeklinde tanımlanabilir (Heywood, 2014: 24, 27). Dolayısıyla siyaset kurumu, meşru iktidar ve otorite kaynağıdır, yaptırım gücüne ve ülkelerin temel kaynaklarını yönetme hakkına sahiptir. Emir verme, toplumun davranışlarını kontrol etme ve toplumu yönetme gücünü elinde bulundurur.

Siyaset üzerine temelde dört farklı görüş ileri sürülmektedir. Bunlar; devletle ilgili olan veya bir hükümet etme sanatı olarak siyaset, kamusal işlerin yürütülmesi ve yönetimi olarak siyaset, çatışmanın tartışma ve uzlaşma yoluyla çözümünü olarak siyaset ve sosyal varoluşun akışı içinde kaynakların üretimi, dağıtımı ve kullanımı olarak siyaset şeklindedir (Heywood, 2014: 23). Bu çalışmada siyasetin hükümet etme, yönetme, devleti idare etmeye soyunma vb. yönleri üzerinde durulacaktır. Siyasetin uzlaştırıcı, bürokratik, kaynakların üretimi vb. yönleri makalenin kapsamı içerisinde değildir.

Siyasetin temel amacı insanları idare etmek, iktidarı kullanmak, halk ve kaynaklar üzerinde hâkimiyet kurmak değil; insanların mutluluğunu, refah ve kalkınmasını sağlamak, sosyal adalet ve dayanışmayı gerçekleştirmektir/olmalıdır (Akdoğan, 2008: 10). Amacı itibariyle siyaset, en yüksek, en evrensel amaca yönelmelidir. Bu amaç, insanın insan olarak iyiliğidir. Onun hürriyeti, haysiyeti ve vakarıdır Bu bağlamda siyaset; Eflatun’a göre insanları rızaları ile yönetme sanatı, Siyasal bilimin babası olarak kabul edilen Aristo’ya göre insan mutluluğunu gerçekleştirme sanatı olarak kabul edilmiştir (Dâver, 1969: IIV, 71).

İnsana hizmet etme, toplumun kalkınmasına ve refah seviyesinin yükseltilmesine katkı sağlama, ülkeyi her yönüyle ideal bir platforma dönüştürme amacı taşıyan/taşıması gereken siyaset kurumu; zaman zaman bu amaçlarından sapabilir ve kişisel menfaat sağlama, yolsuzluk yapma, ülkeyi sömürme, yetkilerini bireysel çıkarları için kullanma vb. amaçlar için elde edilmesi/sahip olunması gereken bir alete dönüşebilir. Bahsi geçen eylemler/yolsuzluklar, sadece bir kişinin hukukuyla ilgili olan eylemler değil; bütün toplumun/kamunun hak ve hukukuna giren eylemler olduğu için telafisi de mümkün olmayan eylemlerdir. Bu bağlamda toplumda saygı gören bazı kişiler; siyaset kurumundan uzak durmayı tercih etmiş, bu kuruma karşı Allah’a sığınmış, siyaset kurumunu şeytani bir müessese olarak görmüş ve ona bulaşmaktan kaçınmıştır. Örneğin “İlk «kilise babalarından» bazıları devleti ve onunla ilgili olarak siyaseti «şeytani bir kurum» olarak” (Dâver, 1969: IIV) görmüştür. İslam âlimlerinden Bediüzzaman Said Nursi “Eûzü billâhi mine’ş-şeytâni ve’s-siyâse (Şeytandan ve siyasetten Allah’a sığınırım)” (Said Nursi, 2010: 322) ve İslamcılık akımının kurucularından

Muhammet Abduh, “Siyasetten, siyasetin lafzından, siyasetin mânâsından, siyaset kelimesinin ağza alınan her harfinden, siyasetten hatıra gelebilecek her hayâlden, siyaset anılan her yerden, siyasete dâir konuşan, öğrenen, onun mecnun ve âkili olan herkesten, siyaset kelimesinin aslından ve onun bütün müstekkatından Allaha sığınırım” (Yıldız, 2019: 12-13) sözleriyle siyaset kurumunu sakınılması gereken bir platform olarak gördüklerini belirtmişlerdir.

Şüphesiz siyaset kurumu özünde oldukça gerekli bir kurumdur, ülkeyi ve iktidar gücünü elinde bulundurur. Ülkedeki yasama ve yürütme faaliyetleri, halkın temsilcileri tarafından bu yolla yürütülür. Doğru yapıldığı zaman halka ve Hakk’a hizmet etmenin en pratik yollarından biri siyaset kurumudur. Siyasetin şeytani olarak görülmesi ve bu bağlamda erdemli/dürüst kimselerin siyasetten çekilmesi, beraberinde siyaseti liyakatsiz ve menfaatperest kimselerin eline bırakacaktır. Böylece siyaseti kirli bir kurum olarak görme ve siyasetten kaçınma, ülkeyi ehil olmayan kişilerin eline bırakma ve onlara fırsat vermeyle eşdeğer olacaktır. Bu bağlamda liyakat sahibi olan kişilerin siyasetten kaçınmaması, vatandaşlığın bir sorumluluğu ve gereğidir. Dolayısıyla birçok meselede olduğu gibi siyaset konusunda da kesin bir dille “iyi ve kötü” nitelemesinde bulunmak oldukça güçtür. Siyaset, erdemli ve dürüst kişilerin elinde halka ve Hakk’a hizmet için bir araca dönüşebilirken; ehliyetsiz kişilerin elinde kişisel çıkar sağlama ve kendi zihniyetinden/zürriyetinden olan kişileri koruma, kollama ve belli makamlara getirme aracına dönüşebilir.

Bu çalışma, edebî bir metinden hareketle siyaset kurumunun eksikliklerine ve yozlaşmışlıklarına ışık tutmayı amaçlamaktadır, siyasetin çirkin yüzü üzerine odaklanmıştır. Araştırma için seçilen örnek, Recep Bilginer’in *Politikada Bir Sarı Çizmeli* adlı eseridir. Recep Bilginer, uzun yıllar politika muhabirliği yapmış bir gazetecidir. Çalışmada Bilginer’in romanının tercih edilmesinin gerekçesi de budur. Çünkü yazar, politika muhabirliği yaptığı dönemde siyasetin tüm çirkefliklerine şahit olmuş ve bunları romanında eleştirel bir üslupla işlemiştir.

Gazeteci, edebiyatçı, şair nitelikleri taşıyan Recep Bilginer; daha çok yazdığı tiyatro oyunları ile tanınır. Tiyatrolarında mesaj verme ve toplumsal problemlere dikkat çekmeye çalışır, “Türkiye’nin sosyal sorunlarını toplumcu bir anlayışla” (Yalçın, 2010: 231) yansıtmaya gayret eder. Recep Bilginer, muhalif bir sanatçıdır, her fırsatta iktidarı ve egemen zümreyi eleştirir. Yazarın Celal Bayar ve Adnan Menderes’in yakınında muhabirlik yapması ve 1950-55 yılları arasında İstanbul Belediyesinde meclis üyeliklerinde bulunması, ülkenin demokrasiye geçişindeki aksaklıkları yakından görmesini sağlar. Şahit olduğu olayları eserleri vasıtasıyla halka anlatma yoluna giden yazar, sanatın sosyal yönünden yararlanmayı kendisine temel ilke edinir (Taştan, 2008: 7). Bilginer, eleştirilerini sert bir üslupla yapar ve bu yüzden zarar görür. “Milletin Efendisi” adlı şiirinde hükümeti sert bir dille eleştirdiği için hapse mahkûm edilir ve üç ay cezaevinde kalır (Yurtsever, 1998: 88). “Genellikle yönetim çarkı (devlet) ile onun baskısı altında, kendi haklarını aramaktan yoksun bırakılmış kişileri ve yönetim şekline doğan sorunları” (Çalışlar, 1980: 55) işleyen yazar; bu yönüyle iktidarın hoşlanmadığı ve sürekli takip altında tuttuğu bir yazar profili çizer.

İnceleme konusu yaptığımız *Politikada Bir Sarıçizmeli* romanı, 1968 yılında iki perdelik bir tiyatro olarak kaleme alınır. Oyunun ilk adı *Taş Binada Oturanlar*'dır ve çok sert/eleştirel bulunduğu için başlangıçta sahnelenemez; fakat daha sonraki yıllarda sahnelenme imkânı bulur ve büyük ilgi uyandırır (Ener, 2009: 105). Oyun, yazılı olarak basılmaz, 1980 yılında *Politikada Bir Sarıçizmeli* adıyla yazar tarafından romanlaştırılır ve okuyucu kitlesine sunulur. Eser, Recep Bilginer'in yayımlanmış tek romanıdır.

Roman, yaşanmış ya da yaşanması mümkün olan olayların belli bir kurgu dâhilinde anlatılması sanatıdır. Romancı, eseri yoluyla hem toplumsal problemlere/aksaklıklara ışık tutabilir hem de toplumu yönlendirme amacı taşıyabilir. Yine eseri yoluyla bir fikre ve ideolojiye hizmet etmek de isteyebilir. Bu tür romanlar daha çok politik roman olarak adlandırılır. Politik roman, "dünyayı kendi ideolojisi doğrultusunda değiştirmek için kaleme alınmış bir roman demektir", "tek doğruyu ve tek gerçeği anlatma" (Eyigün, 2007: 264, 261) iddiasıyla ortaya çıkar. Bu tür romanlar Türk edebiyatında 1970'li yıllardan itibaren artış göstermeye başlar. "Türk romanında gerçek anlamıyla politik türe dâhil edilebilecek örneklerin ortaya çıkışının miladı 12 Mart'tır" (Türkeş, 2004: 428). Politik romanlar 12 Mart Dönemi'yle birlikte rağbet görmeye başlar (Belge, 1975: 40). İnceleme konusu yaptığımız Recep Bilginer'in *Politikada Bir Sarıçizmeli* adlı eseri de bir çeşit politik romandır. Romanda siyaset kurumunda görülen aksaklıklar tek yönlü ve ironik bir tarzda ortaya konur. Romanda siyasetin sadece olumsuz yönlerine dikkat çekilir, temel amaç siyaset kurumunu hafife almak ve gözden düşürmektir.

Bu çalışmada adı geçen romandaki siyaset kurumu eleştirileri, siyaset kurumundaki çirkeflilikler/yolsuzluklar, halkı temsil eden kişilerin düzenbazlıkları vb. irdelenecektir. Şüphesiz romanda bahsi geçen kişiler ve olaylar, bir anlatı içerisinde ve yazarın muhayyilesinde şekillenmiştir. Fakat romanda siyaset kurumuna yapılan eleştiriler (siyasetin ahlak, erdem, liyakatten yoksunluğu vb.) belki de dünyanın her yerindeki siyasetçilerde görülebilecek özelliklerdendir. Bu bağlamda roman, politikaya yönelik bir eleştiri olarak da okunabilir. Romanı anlamak ve siyaset kurumuna yapılan eleştirileri daha iyi değerlendirebilmek için eserin bir özetinin verilmesinde fayda görülebilir. Böylece yapılan eleştirilerin dayanağı daha somut olarak görülecektir.

Romandaki olaylar Aslıyok ülkesinin Üstüaçikköy kasabasında başlar. Roman başkişisi Sarıçizmeli, kasabanın ileri gelen tüccarlarından, her türlü imkâna sahiptir. Başlangıçta yaşantısından memnundur, varlıklı olmanın hazzı içerisinde. Fakat zamanla doyumsuz bir kişiliğe bürünür, elindekiyle yetinmeye başlar ve farklı arayışlar içerisine girer. Parayla satılan her şeye sahip olabilen Sarıçizmeli, artık bununla tatmin olamamaktadır; çünkü sıradan bir zengindir ve bu zenginlik onu doyurmaz. Sarıçizmeli'nin doyumsuzluğu, Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisindeki dördüncü basamak olan saygı ihtiyacıyla açıklanabilir. Maslow'a göre insanlar kendilerine güvenmeye, çevrelerine hâkim olmaya ve diğerleri tarafından tanınmaya ve takdir görmeye ihtiyaç duyarlar. Ancak bu saygı ihtiyacının güdüleyici olarak hareket geçmesi için kişinin fizyolojik ve güvenlik ihtiyaçlarını belli ölçüde doymuş olmasının yanı sıra ait olma ve sevgi

ihtiyacını da önemli derecede karşılamış olması gerekmektedir (İnanç & Yerlikaya, 2013: 319). Bu bağlamda fizyolojik ve güvenlik ihtiyaçlarını karşılayan Sarıçizmeli, takdir ve saygı görmek ister, sıradan bir insan olmak yerine meşhur olma ve tanınma hastalığına yakalanır. Bu süreçte evini ihmal eder ve eşini aldatmaya başlar. Fakat yaşadığı bu gayrimeşru ilişkiler de onu tatmin etmez. Sarıçizmeli'nin doyumsuzluğunu fark eden Çarıklı adındaki bir siyasetçi ise bu durumu fırsata çevirmek ister ve Sarıçizmeli'ye milletvekili olmasını önerir, böylece o da Sarıçizmeli'den çıkar sağlayacaktır. Sarıçizmeli, başlangıçta bu teklife mesafeli yaklaşır; fakat bir müddet sonra vekil olabilme ihtimalinden bile büyük zevk duymaya başlar, bunun üzerine politikaya atılır ve milletvekili adayı olur.

Aslıyok ülkesinde siyaset kurumunda ilerleyebilmek için rüşvet dağıtmak şarttır. Sarıçizmeli de bu yolu çabucak öğrenir, delegelere ve il/ilçe parti yönetimine büyük paralar dağıtır, böylece delegelerin oylarını satın alır ve iktidar partisinden birinci sıra milletvekili adayı olur. Vekil olup meclise giren Sarıçizmeli, burada sıradan bir vekil olduğunu görür, yüzlerce vekilden biri olduğunu fark eder ve vekillikle de yetinmemeye karar verir. İlk gün meclis kürsüsünde söz alır ve muhalefete ağır hakaretlerde bulunur. Böylece başbakanın gözüne girmeyi başarır ve bakanlar kuruluna seçilir. Bu süreçte kirli işlere bulaşır, başbakanın yasal olmayan işlerini yürütür. Liyakatsiz kişilerin işe alınmasını sağlar, partizanlık yapar, metresler edinir ve bu metreslere devlet sırlarını emanet eder. Böylece birilerinin maşası hâline gelir. Bu süreçte Sarıçizmeli'nin ailesi iyice yozlaşır; karısı Saçaklı sosyetik olabilme uğruna onu aldatır, damadı onun ismini kullanarak büyük rantlar sağlar ve ülkenin sayılı iş adamlarından biri hâline gelir. Sarıçizmeli'nin yolsuzlukları ve gayrimeşru ilişkileri zamanla iyice ayyuka çıkar. Sarıçizmeli'nin yolsuzluklarının partiyeye ve kendisine zarar verdiğini fark eden başbakan ise Sarıçizmeli'yi feda ederek kendisine yapılabilecek eleştirilerin önüne geçer. Sarıçizmeli'yi bir nevi paratoner olarak kullanır ve kendisini aklar. Sarıçizmeli, romanın sonunda haberi bile olmadan bakanlıktaki görevinden alınır. Böylece bir politikacı daha tarihin siyaset sayfası içindeki yerini almış olur.

Romanın özeti, kısaca yukarıdaki şekildedir. Eserde ülkenin ismi Aslıyok olarak belirtilir. Bu durum yazarın kendisini koruma refleksi ve yasal olarak suç teşkilinden korunma ihtiyacından doğar. Çünkü aksi bir durumda yazarın başı derde girebilecektir. Eser bir kurgudur; fakat yazar okuyucularına eserin gerçekliğini soruşturmalarını ve eserdeki vakaları güncel hayata uyarlamalarını tavsiye eder. "Bu romandaki olayları isterseniz masal diye okuyun, isterseniz gerçek diye. Kişileri de isterseniz geriye doğru uzanan demokratik yaşam diliminde boy gösteren kimi politikacılara benzetin, ya da yazarın hayalhanesinde yarattığı kişilerdir deyin. Yorumunuza açık" (Bilginer, 1991: 4).

Roman, siyaset kurumundaki gerçek kişileri ismen eleştirmek yerine siyaset kurumunu ve siyasetçilerin yozlaşmalarını ortaya koymayı hedefler. Romandaki siyasi yozlaşma örneklerine geçmeden önce siyaset kurumunda ne tür çürümelerin olabildiğini tespit etmekte yarar vardır. Coşkun Can Aktan, siyaset kurumlarında karşılaşılan problem türlerini şu şekilde sıralar:

- ✓ Rüşvet
- ✓ İrtikap (Zorla Yiyicilik)
- ✓ Zimmet ve İhtilas
- ✓ Adam Kayırmacılık (İltimas)
- ✓ Patronaj ve Hizmetsiz Memuriyetlik
- ✓ Hizmet Kayırmacılığı
- ✓ Oy Ticareti ve Oy Satın Alma
- ✓ Lobicilik
- ✓ Rant Kollama
- ✓ Kamu Sırlarını Sızdırma ve Vurgunculuk
- ✓ Gönül Yapma (Suvasyon)
- ✓ Siyasal Dalavere (Siyasal Manüpülasyon)
- ✓ İktidarın Kişiselleşmesi, Parti Disiplini ve Lider Diktası (Aktan, 2001: 53-65).

Politikada Bir Sarı Çizmeli romanında yukarıdaki yozlaşma türlerinden çoğu örneklenir. Fakat bunların bir kısmı geniş bir şekilde işlenirken, bir kısmına ise sadece değinilmiş veya hiç yer verilmemiştir. Bu bağlamda Aktan'ın şematize ettiği bozulmaları tam manasıyla çalışmamıza uygulamak zor olacaktır. Bunun yerine Aktan'ın tespitlerinden yola çıkarak romandaki siyaset kurumunu eleştirilerini altı başlık altında topladık. Bunlar; rüşvet, liyakatsizlik, yozlaşma, sözde demokrasi, yalan vaat, kamu sırlarını sızdırma ve vurgunculuk şeklindedir. Şimdi siyaset kurumuna yapılan eleştirileri, romandan örneklerle somutlaştırabiliriz.

2. Rüşvet

Rüşvet, bir işin yürütülebilmesi için yasa dışı bir şekilde karşı tarafa çıkar sağlama işi şeklinde tanımlanabilir. Kavram, “kamu görevlilerinin kamusal mal ve hizmetlerin arz edilmesinde görev ve yetkilerini kötüye kullanarak, muhatap oldukları kişi ve kurumlara ayrıcalıklı işlem yapmaları ve bu suretle para ve/veya diğer şekillerde bir menfaat elde etmelerini” (Aktan, 2001: 53) ifade eder. “Karar verme yetkisini elinde bulunduran kişilerin bu yetkilerinden dolayı elde etmiş oldukları” (Çoban, 1999: 184) rantı anlatır. Rüşvet iki taraflı bir eylemdir, rüşveti alan kadar rüşvet teklif eden/veren de etik dışı bir davranış sergilemiş olur. Ahlaki prensip sahibi olmayan bazı kişiler, menfaat elde edecekleri iş ve işlemler için gayrimeşru bir şekilde rüşvet verme yoluna gidebilmekte, böylece amaca giden yolda önüne çıkan engelleri paranın gücüne sığınarak aşabilmektedir. Toplumların çürümesinde ve kamunun zarar görmesinde çok büyük rolü olan rüşvet, hukuk kurallarının veya devlet otoritesinin tam olarak işlemediği toplumlarda daha da yaygınlık kazanır.

Kamu yönetiminde en üstün erk, siyaset kurumuna aittir. İktidar, demokratik toplumlarda siyaset kurumu yoluyla elde edilir. İktidarı ele geçirenler belli bir süre boyunca tüm yetkileri ele alır ve ülkeyi yönetir. Bu iktidar; işe alınacak kişileri, makam sahiplerini, ülkenin kaderini etkileyecek kritik kararları almaya da yetkilidir. Romanda iktidarın bu sihirli gücüne sahip olmak isteyen kişilerin işe rüşvet vererek başladığına dikkat çekilir. Rüşvet anahtarı basit bir delege seçiminden bakanlar kurulu üyeliğine kadar hemen her kapıyı açan özel bir alettir. Roman başkışisi Sarıçizmeli, siyaset basamağında ilerlerken önüne çıkan engelleri bu anahtarla açar. Milletvekili aday olduğunda ön seçimde delegelerin oyunu alabilmek için Çarıklı adındaki bir siyasetçiye rüşvet verir. Çarıklı, delegelerin bir kısmının temsilcisi konumundadır ve kendisini bir çeşit tüccar olarak tanıtır: “Benim sanatım bu.. Oy alırım, oy satarım”

(Bilginer, 1991: 29). Sarıçizmeli, Çarıklı vasıtasıyla delegelerin bir kısmının oyunu satın aldıktan sonra partinin ilçe başkanına da rüşvet verir ve onun da temsilciliğini yaptığı delegelerin oyuna talip olur. İlçe başkanı da rüşvet çarkının bir dişlisi konumundadır ve Sarıçizmeli'den para talebinde bulunur: “Politika bu, vermezsen alamazsın, kesenin ağzını açmazsan, ağzıyla kuş tutsan kazanamazsın” (Bilginer, 1991: 31). Amaca ulaşmak için her yolu mubah olarak gören Sarıçizmeli, ilçe başkanına istediği parayı verir ve onun da desteğini alır. Çünkü vekil seçildiğinde bunun kat kat fazlasını kazanacaktır ve bu durumu şu tekerlemeyle belirtir:

Aklınız ermez bu işe

Siz bakmayın görünüşe

Politika bu, gör ibret al,

Bir koy beş al, bir koy beş al (Bilginer, 1991: 29).

Politika yolunda rüşvet olarak harcandığı tutarın kat kat fazlasını kazanacağından emin olan Sarıçizmeli, herhangi bir problem çıkarmadan kendisinden talep edilen rüşvetleri öder. Aslında Sarıçizmeli'nin başka çıkar yolu da yoktur. Aksi takdirde rüşvet talebinde bulunan kişiler, rakip adaya gidecek ve onu destekleyecektir.

Rüşvet, sadece parayla yapılan bir muamele değildir. İş takipçiliği, üst makamdan kişilerle görüşme, devlet elindeki imkânları sonuna kadar açma vb. yollarla da verilebilir. İktidar partisinin il başkanı, bu türden bir siyasetçidir ve ufak hesapların peşinden koşmaz. Sarıçizmeli'ye destek olur; fakat bunun karşılığını para olarak almak yerine başkentteki işlerinde milletvekilinin desteğini almak suretiyle gerçekleştirir: “Çıkarlarımız karşılıklı... Yoklamada ben seni desteklerim, seçilip Başşehirde gidince sen de beni. Burada senin oy için, Başşehirde de benim türlü işim var. Al gözüm ver gözüm, budur son benim” (Bilginer, 1991: 33-34). Görüldüğü gibi il başkanı, destekleyeceği milletvekili adayından seçimlerden sonra faydalanmayı planlamaktadır. Bu aşamada milletvekili adayı bu tür bir teklifi büyük bir nimet olarak görür. Vakti geldiğinde ise il başkanının gerekli işlerinin yürütmesini sağlar.

Siyaset kurumunun rüşvet çarkı etrafında döndüğü eleştirisi, Türkiye'nin gerçekliğinden çok da kopuk olmayan bir eleştiridir. Örneğin 2011 yılında yapılan bir araştırmaya göre Türkiye, rüşvet verme endeksinde 28 ülke arasında 19. sırada yer almaktadır (Beşel, 2014: 5). Türkiye 2019 yılı dünya yolsuzluk algıları endeksinde ise 180 ülke arasında 91. sırada görünmektedir (Transparency, 2019). Dolayısıyla Türkiye'de yolsuzluk algısı küçümsenmeyecek kadar yüksektir ve bunda siyaset kurumu da pay sahibidir. Çünkü rant ve rüşvet çoğunlukla kamu kurumları çerçevesinde görülür ve kamu yönetiminin birinci derecede sorumlusu da siyasi iktidarlardır. İktidarların belirledikleri politikalar, rüşvet uygulamasının işlerliğini/yaygınlığını belirleyecektir. Rüşvet verme endekslerinde belirlenen rüşvetleri kimlerin aldığı ve siyasetçilerin bu işteki paylarını belirlemekse oldukça zordur. Çünkü rüşveti belgelemek pek mümkün değildir.

3. Liyakatsizlik

Liyakat; “Bir kimsenin, kendisine iş verilmeye uygunluk, yaraşırılık durumu, değer” (Türkçe Sözlük, 2011: 1590)

şeklinde tanımlanabilir. Bu durumda liyakatsizlik; kişinin kendisine uygun olmayan/hak etmediği işlerde çalışması, işin gerektirdiği özelliklere/donanıma sahip olmaması, yaptığı işin hakkını verememesi vb. anlamlara gelebilir. Liyakatsizlik, siyaset kurumunda genellikle sadakat kavramının karşısı olarak kullanılır. Siyasetçiler, görev verdikleri kişilerde liyakat yerine sadakati ön plana çıkarabilir. Bu da lider diktasını güçlendirir, yetkin kişilerin önemli mevkilere gelmesini engeller, liyakatsiz ve sadık kişilerin önemli mevkileri işgal etmesine neden olur.

Politikada Bir Sarıçizmeli romanı, siyaset kurumundaki bu yozlaşmaya dikkat çeker, siyaset yolunda ilerlemenin yolunun liyakat yerine sadakatten geçtiğine vurgu yapar. Romanda yazar, bölüm başlarına bazı özlü sözler koyar. Bunlardan biri de siyaset kurumunun liyakatsiz kişilerden oluştuğu tezine dayanır: “Her bakanlık bir ehliyetsizin elindedir, o da bakanlığına uzmanlığına göre değil genel politika fikirlerine göre yönetir” (Bilginer, 1991: 71). Buna göre bakanlar, liyakatsiz kişiler arasında seçilmekte; bakanlığa layık olmayan bu kişiler de tercihlerini liyakat yerine sadakatten yana kullanmaktadır. Böylece ülke, bir liyakatsiz yöneticiler topluluğuna dönüşmektedir. Bu durum romanın kurgusal mekânı olan Aslıyok ülkesinin en üst mercilerinde bile görülür. Ülkenin başbakanı, bakanlar kurulu üyelerini seçerken ilgili bakanlığı yönetebilecek ehliyet sahibi kişiler yerine kendisine o bakanlıkta bir çeşit memurluk yapacak kişileri atar: “Başbakanın çoğunlukla istediği, başına geldiği bakanlığına kendi bildiğince çekip çevirecek bir bakan atamak değil, kendisine o bakanlıkta özel kalem müdürlüğü yapacak birini bulmaktır” (Bilginer, 1991: 69). Yani asıl olan yetkinlik değil, verilen talimatlara koşulsuz şartsız itaattir. Anlatıcı, ülkenin başbakanının liyakat yerine sadakati üstün tutuşunu şu sözlerle açıklar: “Kurnaz bir politikacı olan Başbakan, çevresinde hep av köpeği disiplininde kimseler isterdi” (Bilginer, 1991: 106). Başbakan, roman başkişisi Sarıçizmeli’yi de kendisine “Sadık ve bağlı bir bakan olur” (Bilginer, 1991: 29) düşüncesiyle Fuzuli İşler Bakanlığına getirir. Sarıçizmeli, gerçekten de tam başbakanın aradığı nitelikte bir kişidir. Başbakanın gayriresmi/gayriresmî işlerini yapar, bir dediğini ikiletmez. Örneğin başbakanın talimatıyla kapalı kapılar ardında muhalif bir milletvekiliyle görüşür ve onu kendi partilerine transfer eder. Yine başbakanın talimatıyla seçim bölgesini örgütler ve rakip milletvekilinin kendi şehrine girişi yapmasını bile engeller.

Sarıçizmeli’nin eğitim seviyesi okuma yazma bilmekten ibarettir, bir kasabada tüccarken delegelere ve parti yönetimine rüşvet vererek milletvekilliğine yükselmiş, sonrasında ise sadakatine binaen bakanlık koltuğuna kadar yükselmiştir. Partiye ve lidere sadık olduğu için önemli mevkilere yükselen Sarıçizmeli, kendisi de yetkilerini kullanırken liyakat yerine yandaşlık ve sadakati ön plana çıkarır: “Bizce yetenek, partinin partisine bağlılığı demektir. Alkış tutması da büyük emektir. Bilgi, hüner hepsi budur, biz ne yapsak o doğrudur” (Bilginer, 1991: 98). Görüldüğü gibi Sarıçizmeli, partili olmayı diğer tüm erdemlerden üstün tutmakta, yetkisini kullanırken partililerini kayırmakta, bu da beraberinde liyakatsizliği doğurmaktadır. Sarıçizmeli’nin yandaşlarını kayırması, literatürde siyasal kayırmacılık, siyasal yandaşlık, partizanlık olarak tarif edilir. Siyasal partilerin, iktidara geldikten sonra kendilerini destekleyen seçmen gruplarına çeşitli şekillerde ayrıcalıklı işlem yaparak bu kimselere

haksız yere menfaat sağlamalarını ifade eder (Aktan, 2001: 58). Kendi partisini üstün tutma, partinin ehliyetli olup olmadığına bakmaksızın tercihini onun lehinde kullanma, atama ve tercihlerde liyakatin üstün tutulmaması vb. uygulamalar romanda siyaset kurumunun eksiklikleri olarak gösterilir.

Roman başkişisi Sarıçizmeli’nin bakanlık koltuğuna oturmasını sağlayan en önemli özelliği, başbakana olan sadakatidir. Sadık bir köpek gibi sahibinin her emrine amade olan Sarıçizmeli, bir müddet kullanıldıktan sonra bir kenara atılır ve yeni Sarıçizmeliler türer. Başbakan, Sarıçizmeli’nin artık işe yarayamayacağını ve partisine leke getirdiğini anlayınca onu görevden alır. Aksi takdirde eleştiri okları başbakana kadar uzayacaktır. Oysa başbakana göre parti içinde her şey lider içindir: “Şunu iyi bil Sarıçizmeli, bizim parti yaşamımızda her şey lider içindir. Liderin ayakta kalması için. Partimizin selameti de iktidarımızın ömrü de buna bağlıdır. Açıkçası liderin ayakta kalması için zaman zaman kurban da verilir” (Bilginer, 1991: 206).

Çağdaş demokrasilerde görülen siyasal yozlaşma türlerinden birisi de “iktidarın kişiselleşmesi” olgusudur. Günümüzde pek çok ülkede klasik kuvvetler ayrılığı ilkesinin yürütme organı (hükümet) lehine değiştiği görülmektedir. Yürütme organının güç ve yetkilerinin ve “takdir hakkı”nın genişlemesi zaman içerisinde iktidarın kişiselleşmesi olgusunu gündeme getirmektedir. İktidarın kişiselleşmesi ise mevcut müesseselerin geri planda kalarak alınmış kararların bir kişiye, lidere atfedilmesi ve tüm devlet idaresinin bir tek kişi tarafından temsil edildiğinin kabul edilmesi demektir (Aktan, 2001: 65). Romanda bu durum örneklenir, iktidar kişiselleşmiştir, siyasal partiler liderleriyle aynileşmiştir. Parti liderine leke getirilmemesi için diğer siyasetçiler bir çeşit siper/kurban olarak kullanılmaktadır. Sarıçizmeli bu kurbanlardan biridir, bir müddet bakanlık saltanatı sürmüştü, bu süreçte başbakanın talimatlarına uymuş ve yasadışı iş/işlemler yapmış, Sarıçizmeli’nin yolsuzlukları ayyuka çıkınca da bir kenara atılmıştır. Sarıçizmeli gibiler aslında birer paratoner vazifesi görmektedir, ülkeyi arka planda yöneten kişilerin gölgesi gibidirler. Tıpkı gölge oyununda olduğu gibi Sarıçizmelilerin ipleri başkalarının elindedir. İpi tutan el, gölgeyi istediği gibi hareket ettirir.

Romanda kurgusal mekân olan Aslıyok ülkesi üzerinden siyaset kurumundaki liyakat/sadakat ikilemi eleştirilir. İnsani bir vasıf olan sadakat, siyaset kurumunda yapılan iş ve işlemlerin vazgeçilmezi olan liyakatten üstün tutulabilmektedir. Bu da doğal olarak kaliteyi düşürür; düşünmeyen, akıl etmeyen, kendilerine verilen emri sorgulamaksızın yerine getiren bir topluluğu doğurur. Romanın tezine göre siyaset kurumunun aradığı kişiler de zaten bu özellikteki kişilerden oluşmaktadır. Çünkü üst kademe olan kişiler/siyasetçiler; kendilerini uyaracak, doğruya yöneltecek kişiler yerine, tasdik edecek kişi arayışı içerisindeydiler.

Siyasi iktidarlar “hem bürokraside otorite sahibi olmak hem de kendi politikalarını uygulayacak bürokratları yetiştirmek için nepotist ilişkilere ve kayırma yöntemine” (İzci ve Bozdoğan, 2016: 33) başvurabilmektedir. Türkiye Cumhuriyeti tarihinde bu türden örneklere rastlanmaktadır. Örneğin Demokrat Parti, 1954 yılında iktidara geldikten sonra tek parti görevindeki bürokratları görevinden alır ve

kendi istediği bürokratları bu görevlere atar. “Görülen Lüzum Üzerine Emeklilik Kanunu”nu çıkararak görevlerinde 25 yılını dolduran memurları emekliye ayırma olanağı sağlar. Böylece kendi görüşünden olmayan kişileri devlet kurumlarından uzaklaştırma hakkı elde eder (Yıldız, 2018: 95). Demokrasi tarihimizdeki kimi bakanlarsa, partizanlık yapmayı kendileri için bir hak olarak görmüş ve bunu açıklamaktan bile çekinmemiştir. Örneğin bir dönem ülkemizin adalet bakanlığını yapan Mehmet Moğultay, hâkim ve savcılarını kendi zihniyetine göre atar ve bu durumu doğal bir hak olarak görür: “Bu kadroları örgütüme vermeyip de milliyetçilere mi verseydim?” (Yeni Şafak, 2007). Bu sözler, aslında malumun ilan edilmesinden ibarettir. Örnekleri arttırmak mümkündür. İktidara gelen birçok siyasetçi, yetkilerini kendi partilerinden yana kullanmayı bir ödev ve sorumluluk olarak görebilmektedir. Bu da hem ülkeyi geri bırakır hem de adalete olan güveni azaltır, liyakatsizliği körükler. Romanda bu duruma dikkat çekilir, iktidarın yaptığı iş ve işlemlerinde sadakat yerine liyakati ön plana çıkarması, partizanlık yapması ve bu yolla ülkeyi sömürmesi eleştirilir.

4. Yozlaşma

Yozlaşma, bozulmayı ve çürümeyi ifade eden bir kavramdır. Türkçe Sözlük’te “Özündeki iyi nitelikleri birtakım dış etkenlerle zamanla yitirmek, soysuzlaşmak, özünden uzaklaşmak, bozulmak, dejenere olmak, tereddit etmek” (Türkçe Sözlük, 2011: 2609) şeklinde açıklanır. Kavram, Fransızca *dégénéré* sözcüğü ile karşlanır ve “Soysuzlaşmış, yozlaşmış, çığırından çıkmış” (Saraç, 1992: 386) manalarında kullanılır. Yozlaşma, değişim ve dönüşüm sonucunda hayatın hemen her alanında görülebilir. Toplumsal, ekonomik, kültürel, siyasi vb. yozlaşmalar yaygın görülen çürüme/bozulma şekillerindedir. Çalışmanın bu kısmında siyasetin yozlaşması ve temel özelliklerini yitirmesi üzerinde durulacaktır. Siyaset yozlaşması çok geniş bir kavramdır. Fakat çalışmanın bu başlığı altında sadece siyasetçilerin dönüşümüne ve etik dışı uygulamalarına yer verilecektir.

Siyaset, iktidarın yolu ve temel kaynağıdır, Politikacılar, demokratik toplumlarda siyaset yoluyla iktidara kavuşur ve yönetimi ele geçirir. O andan itibaren siyasilerin önünde durabilecek güçler oldukça sınırlıdır. Yasama, yürütme ve yargı erklerinin tam olarak ayırışmadığı toplumlarda (kuvvetler ayrılığı ilkesi) bu durum daha bariz bir şekilde görülür. Ülkeyi yönetme gücünü eline geçiren kişiler, halka hizmet etme yoluna gidebileceği gibi bu gücün yararlanarak kişisel menfaat elde etme yoluna da gidebilir. İnceleme konusu yaptığımız *Politikada Bir Sarışızlı* romanı, siyasetin olumlu yönlerinden çok olumsuz/çirkin yüzüne dikkat çeker ve siyaseti kirli bir hamama benzetir:

Bu hamam başka hamam

Bu hamam siyaset hamamı

Bu hamama giren çıkmaz

Bu hamamdan çıkan girmez

Bu hamamdan su eksilmez

Bu hamam kirlendirir adamı (Bilginer, 1991: 10).

Hamam, normalde pisliklerden arınmak için girilen bir yerdir. Siyaset de aslında halka ve Hakk’a hizmet etmek

için bir yol ve araçtır. Fakat yozlaşmış bir siyaset, arınmak için girilen hamamdan kirlenerek çıkmak gibidir, kişileri arındırmak yerine kirlendirir. Çünkü roman kurgusuna göre siyasete girenler mallarına mal katmakta, devlet içindeki nüfuzunu arttırmakta ve kişisel çıkarını her şeyin üstünde tutmaktadırlar. Yazar, bu yüzden siyaseti bir mikrop ve hastalık olarak görür, okuyucularına bu illetten uzak durmalarını tavsiye eder (Bilginer, 1991: 16).

Politikacı, normal şartlar altında bir dönem halka hizmet etmeye talip olur, halkın içinden gelmiş sıradan bir insandır ve politikacı kimliğini kaybettikten sonra eski yaşamına geri döner. Fakat Aslıyok ülkesinde siyaset, bir sınıf atlama yöntemi, “yönetilen sınıftan yöneten sınıfa” (Bilginer, 1991: 99) geçme projesidir. Siyasetçi kimliği kazananlar, sıradan kişilerden ayrışır ve üst bir sınıfa geçer. Sıradan insanlar için engel olarak görülen kapılar ve makamlar, bu üst sınıfın/politikacıların önünde sonuna kadar açılır. Romandaki politikacıların anlayışına göre böyle bir sınıfa dâhil olmak için meşru veya gayrimeşru her yola tevessül edilebilir. Çünkü politika, avam sınıfından adam sınıfına geçme yoludur:

Aslıyok ülkesinde, niceleri, politikacı olmadan önce, nüfus defterlerinde adı sanı yazılı bir vatandaş olmaktan öteye geçememiştir. Ama politikacı olunca, nüfus defterlerinden çıkıp protokolün ön sıralarında yazıldı adı, ünlendi, tanındı. Açıkçası ister zengin ister şu bu, köşelerde küflenip gidenlerin aksine, politikacı olanlar ülkede adam sınıfına geçtiler (Bilginer, 1991: 16).

Romanda değinilen bir başka siyaset yozlaşması milletvekili transferleri üzerine olur. Milletvekilleri, partiler aracılığıyla seçilir. Yani çoğunlukla seçmen, partiye oy verir, ildeki milletvekilinin şahsına oy vermez. Fakat partisi sayesinde seçilen vekil, daha sonra çeşitli nedenlerle partisinden istifa edebilir veya başka bir partiye geçebilir. Doğal ve insani bir hak olarak değerlendirilebilecek olan bu durum, kimi zaman gizli kapılar ardında çeşitli vaatlerle milletvekillerinin transfer edilmesine dönüşebilir. Bu durum bir nevi halkın oyunun gasp edilmesi olarak da değerlendirilebilir. 2000-2005 yılları arasında Türkiye’deki milletvekili transferleriyle ilgili yapılan bir araştırmaya göre ilgili yıllar arasında toplam 96 milletvekili başka bir partiye geçmiştir (Değirmenci, 2006: 411). Dolayısıyla milletvekillerinin başka partilere transfer olması pek de azımsanmayacak sayılara ulaşabilmektedir. Türkiye Cumhuriyeti tarihinde en büyük milletvekili transferi ise “Güneş Motel” olayı olarak bilinir. Bilindiği gibi, 1977 genel seçiminde yüksek bir oy oranı elde etmesine karşın TBMM’de tek başına hükümet kuracak milletvekili sayısına erişemeyen CHP’nin koalisyon hükümeti de kuramaması üzerine, daha önceki deneyimlerden hareketle ikinci Milliyetçi Cephe Hükümeti kurulmuştu. Ancak kısa sürede baş gösteren huzursuzluklar nedeniyle partilerinden istifa etmeye kararlı 12 AP’li milletvekili ile Güneş Motel’de gerçekleştirilen görüşmeler –ki, kamuoyu buna “pazarlık” adını uygun görmüştür- sonrasında söz konusu 12 milletvekili partilerinden istifa etmiş ve daha sonra da bağımsız kalan milletvekillerinden 10’una bakanlık verilmek suretiyle yeni bir hükümet kurulmuştur (Duran ve Aksu, 2009: 142). Oy gasbı ve millî iradenin yok sayılması olarak değerlendirilebilecek olan bu olay, cumhuriyet tarihimizin en büyük siyasi yozlaşmalarındandır. Nitekim dönemin CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit de daha sonra

bu davranışından pişmanlık duyar ve “en büyük siyasi hatamdır” (NTV, 2018) diyerek öz eleştiride bulunur.

Politikada Bir Sarıçizmeli romanında bu duruma dikkat çekilir ve milletvekili transferleri eleştirilir. Romanın kurgusal mekânı olan Aslyok ülkesinde, fikirlerin veya kişilerin önemi yoktur, partilerin duruşu önemlidir. Kişi, parti değiştirdiğinde eski fikirlerinin tam tersini savunabilir veya karşı partideyken kirli ve menfaatperest olarak tanımlanan kişiler, yeni partilerinde tertemiz kişilere dönüşebilir. Aslyok ülkesinin başbakanı bu durumu siyasete yeni atılan Sarıçizmeli’ye şu şekilde açıklar:

Sen daha politikada toysun Sarıçizmeli, ama pişeceksin. Siyasette, hele böyle hallerde, kan davası güdülmez. Dün karşı partideyken tu kaka yaptığımız bir politikacı, partisinden istifa edip bizim partiye girince yunmuş yıkanmış olur. Demokraside parlamento, parlamento aritmetiğinde sayı önemlidir (Bilginer, 1991: 92).

Görüldüğü gibi romandaki anlayışa göre siyasette kişinin kimliği, fikirleri, kişiliği, söylemleri değil; tuttuğu takım/parti önemlidir. Bu bağlamda taraf değiştiren kişi, bir anda sütten çıkmış ak kaşığa dönüşür. Roman başkışısı Sarıçizmeli, başbakanın talimatıyla muhalefet partisinden bir milletvekiliyle görüşür, ona iktidarın nimetlerinden bahseder. Bahsi geçen milletvekili de partisinden istifa eder ve iktidar partisine transfer olur. Aradan bir hafta geçtikten sonra da bakanlık koltuğuna oturur. “Böylece parti değiştirmenin bu tür nimetlere konmanın önemli bir yolu olduğu bir kez daha” (Bilginer, 1991: 97) ispatlanmış olur. Romanın 1980 yılında yayımlandığı düşünüldüğünde yazarın “Güneş Motel” olayından ilham aldığı ve üstü kapalı bir şekilde bu türden olayları eleştirdiği söylenebilir.

Siyasetteki bir başka yozlaşma örneği ise şantaj çerçevesinde şekillenir. Şantaj, “Herhangi bir çıkar sağlamak amacıyla bir kimseyi, kendisiyle ilgili lekeleyici, gözden düşürücü bir haberi yayma veya açığa çıkarma tehdidiyle korkutma” (Türkçe Sözlük, 2011: 2203), bir davranışı yapma veya yapmamaya zorlama şeklinde tanımlanabilir. Şantajcı için suç unsurunun veya lekeleyici davranışın bir önemi yoktur. Asıl amaç suç unsuru veya etik dışı davranış değil, suç unsurunu yayma tehdidiyle kendisine çıkar sağlamaktır. Bu durum siyaset kurumunda şantaj yoluyla menfaat sağlama veya gerçeklerin ortaya çıkmasını önleme şeklinde karşımıza çıkabilir. Kendisine menfaat sağlamak isteyen kişiler, siyasetçileri şantaj yoluyla tehdit edip emellerine ulaşmayı amaçlayabilir. Yine kendisi hakkındaki yolsuzlukları/gayrimeşru ilişkileri örtbas etmek isteyen kişiler, bu sırlara vakıf olan kişileri şantaj yoluyla tehdit etme yolunu seçebilir.

Politikada Bir Sarıçizmeli romanında bu durum Aslyok ülkesinin başbakanı tarafından profesyonelce yapılır. Başbakan, kendisine tehdit olarak gördüğü herkes için fişleme yaptırır ve dosya tutturur. Onun için suç unsuru veya suçun mahiyetinin bir önemi yoktur. Kişi tehdit olarak görülmediği müddetçe bu suçlar mazur görülebilir, işlenen suçlara göz yumulabilir. Fakat kişi yok edilmek istendiğinde bu dosya ortaya çıkarılır ve ilgili kişi, istenilen davranışa zorlanır. Dosyası tutulanlar arasında roman başkışısı Sarıçizmeli de vardır. Sarıçizmeli’nin gayrimeşru ilişkileri, metresi, devlet sırlarını sızdırması, damadının yolsuzlukları vb. dosyaya işlenmiştir. Başbakan, uzun süre Sarıçizmeli’nin bu tür davranışlarını görmezlikten gelir,

onu bakanlık göreviyle taltif eder ve kirli işlerinde kullanır. Fakat bir müddet sonra Sarıçizmeli’nin bertaraf edilmesi gerekir. Başbakan da bunun gereğini yapar ve Sarıçizmeli’yi bakanlıktan alır. Bunun üzerine Sarıçizmeli, başbakanı üstü kapalı bir şekilde tehdit eder. Başbakan ise Sarıçizmeli’ye onun için tuttuğu dosyayı verir. Dosyada Sarıçizmeli’nin bütün çirkeflikleri yer almaktadır. Sarıçizmeli, dosyadaki bilgilerin açığa çıkması durumunda yok olacağını anlar ve siner (Bilginer, 1991: 203-207). Böylece başbakan, önüne çıkan bir engeli daha şantaj yoluyla halletmiş olur. Romanda siyaset kurumunun suçu ve suçluyu önemsemediği, bu tür olayları bir kenara not ettiği ve vakti geldiğinde bir şantaj aracı olarak kullandığı vurgulanır. Asıl olan suç ve suçlunun cezalandırılması değil, bunu çıkarlar doğrultusunda kullanabilmektir.

5. Sözde Demokrasi

Demokrasi; halkın kendi kendisini yönetmesi, halk iradesinin tecelli etmesi, iktidarın halkın isteğine göre şekillenmesi, halk egemenliğine dayalı yönetim biçimi şeklinde tanımlanabilir. Demokrasilerde halk, kaynağı kendisinde bulunan yönetim yetkisini (egemenliği), doğrudan kullanmanın pratikteki güçlükleri nedeniyle, kendi seçtikleri ve kendilerine karşı sorumlu olan temsilciler vasıtasıyla kullanır (temsili demokrasi). Halk, temsilcilerini belirlemek yönündeki istencini (iradesini), çoğulcu bir ortamda, serbest seçimlerle ortaya koyar ve çoğunluğu sağlayan görüş, halk adına iktidar yetkisini kullanır. Demokrasilerde iktidar yetkisi, halk için, halkın temsilcileri tarafından, azınlığın haklarını da kollayacak ve azınlığın daha sonraki seçimlerde çoğunluk olabilme yollarını kapatmayacak biçimde kullanılır. Temsili demokrasilerde iktidar, halkın oylarıyla gerçekleşir, halkın istencini (iradesini) yansıtan dürüst ve serbest seçimle meşruiyet kazanır (Aliefendioğlu, 2005: 71).

Demokratik sistem, halk kitlesi üzerine bina edilmiştir. Halk, demokrasinin vazgeçilmez konumundadır. Fakat siyaset kurumunda nicelikle nitelik arasında fark oluşabilir. Nicel olarak halkın verdiği oyun büyük önemi vardır, iktidar bu oyların çokluğuna göre belirlenir. Fakat bu çokluk, iktidarda aynı şekilde pay sahibi olamayabilir, iradesini/isteklerini fiiliyata geçiremeyebilir, iktidara söz geçiremeyebilir. Bu durumda demokrasi, sözde demokrasi konumuna iner. Halkın verdiği oylar, amaca hizmet etmemiş olur ve halk sadece seçim zamanlarında hatırlanmış olur. Bu tür toplumlarda halkın iradesi seçim meydanlarında aranır, sonrasında ise halkın arzu ve iradesi bir kenara bırakılır, bunun yerine seçilenlerin/liderlerin veya farklı güçlerin iradesi ülkeyi yönetir.

Politikada Bir Sarıçizmeli romanında siyasetin bu yönüne dikkat çekilir, halkın egemenliğini en ideal şekilde yansıtmaya gereken demokratik sistemin amaca hizmet etmediği ve hedeflerine ulaşamadığı vurgulanır. Anlatıcıya göre halkın demokrasi içindeki rolü, sadece seçim zamanlarında oy vermektir ibarettir. Siyaseti bir tür oyuna benzetirsek, halk bu oyunun figüranı konumundadır, oyunun kaderini etkileyecek bir rol üstlenemez. Yazar, bu durumun Aslyok ülkesine veya Türkiye’ye has bir durum olmadığını, gerçek anlamdaki demokrasinin dünyanın hiçbir yerinde görülmediğini düşünür ve bu düşüncesini J.J. Rousseau’nun şu sözleriyle pekiştirir: “Gerçek demokrasi hiçbir zaman var olmadığı gibi, bundan sonra da var

olmayacak” (Bilginer, 1991: 35). Yazara göre demokratik sistemlerde muhakkak birileri ön plana çıkacak ve halkın verdiği yetkileri kendi çıkarları/ideolojileri doğrultusunda kullanacaktır. Bu da gerçek demokrasinin ve halk iradesinin yönetime tam olarak yansıtılmasının önündeki en önemli engellerden biridir.

Seçimden seçime oy kullanarak demokratik sistemin işlerlik kazanmasını sağlayan halk, yeterli birikime veya hak arama kültürüne sahip değilse seçtiği vekilleri takip etmez. Verilen sözlerin tutulup tutulmadığını araştırmaz, seçilen milletvekillerinin mecliste neleri oyladığının peşine düşmez. Bu tür toplumsal yapılar, demokrasinin sözde demokrasi olarak yürütülmesine zemin hazırlar. Çünkü gerçek demokrasilerde halkın temsilciliğine soyunanlar, kendilerine oy veren halka karşı sorumludur. Sözde demokrasilerde ise halk, seçilenlere karşı kendini mahkûm hissedebilir. Romanda bu duruma dikkat çekilir, halkın sadece oy makinası konumunda olmasından, verilen oyların sonucunun yeterince takip edilmemesinden yakınılır:

Seçmen vatandaş, acaba verdiğim oy yerini bulacak mı, bulmayacak mı, seçtiğim kimseler, seçtikleri yerlere layık mı, değil mi diye düşünmedi hiç. Aslında, Aslıyok ülkesinde kimilerinin “cici demokrasi” kimilerinin “sandıklal demokrasi” dedikleri demokrasi oyununun baş oyuncularını, üst düzeydeki yöneticiler ve politikacıları hep. Halk, bir oy makinasından öteye geçememişti henüz (Bilginer, 1991: 54-55).

Görüldüğü gibi anlatıcıya göre halk, ülke yönetiminde sadece görünüşte pay sahibidir. Ülkeyi asıl yönetenler; üst düzey yöneticiler, zenginler ve derin güçlerdir. Bu gizli güçlerin “elleri ve kolları her yere uzanır; kimi zaman, hükümeti bile bunlar yönetir. Ekonomiyi, sosyal düzeni, dış ilişkileri” (Bilginer, 1991: 7). Nitekim roman başkışısı Sarıçizmeli'nin damadı zenginleşip önemli bir iş adamı hâline gelince ülkenin başbakanını yönlendirecek kudrete kavuşur. Bu bağlamda demokratik yollarla iktidara ulaşan başbakan, yeri geldiğinde bir iş adamının direktiflerine/isteklerine boyun eğer ve böylece demokrasinin özde değil sözde kalmasına neden olur. Sarıçizmeli'nin damadı, siyaset kurumunun ekonomiyeye olan bağımlılığını şu şekilde dile getirir: “İktidarlar ülkenin ekonomisini elinde tutan kesime dayanmak zorundadır. Çünkü bizler, iktidarları berbat da ederiz abad da” (Bilginer, 1991: 177). Görüldüğü gibi ülkenin önde gelen bir iş adamı, kendisinde iktidarı belirleyecek gücü bulabilmektedir. İktidarın ekonomi patronları karşısındaki diz çöküşü ülkemizin çok da yabancı olduğu bir durum değildir. Türkiye Cumhuriyeti tarihinde ülkenin başbakanını pijamayla karşılayan iş adamlarıyla bile karşılaşılabilir.

Romadaki temel anlayışa göre demokrasinin sözde kalmasının ve halkın iradesinin siyaset kurumunda tam olarak karşılık bulamamasının gerekçelerinden biri de halkın cahilliği ve güdülmeye olan yatkınlığıdır. Halk eğer cahilse kendisine söylenen her türlü yalana inanacak ve bu yüzden doğru bir şekilde karar veremeyecektir. Cemil Meriç, bu tür toplumları “yığın” ifadesiyle tanımlar. “Yığını kolayca kandırabilirsiniz, duyguları hiçbir temele dayanmaz. Yığın düşünmez, mâruz kalır” (Meriç, 2015: 111). Yığın iradesi yoktur, yönlendirilmeye açık ve isteklidir. Yazara göre demokratik tercihte bulunabilmek için belli bir donanıma sahip olmak gerekir, aksi durumda

demokrasi halka zarar veren bir silaha dönüşecektir: “Halk kitleleri yetişmemiş, yetiştirilmemiş olduğu sürece önemli ve köklü bir tercihi, kendi kendine yapamaz” (Bilginer, 1991: 47). Yazarın bu söylemi, demokrasinin temel ilkesi olan “çoğunluk” ilkesiyle çelişir. Çoğunluk ilkesi “bir kişi, bir grup veya bir düşünce için toplanmış oyların o kişi, o grup veya o düşünceye üstünlük sağlayan sayısı olarak tanımlanabilir” (Turhan, 1995: 401), demokrasinin vazgeçilmezlerindedir, üstünlük sağlama metodudur. Fakat yazar bir çeşit elit tabakanın/aydınların yönettiği/oy kullandığı bir demokrasiyi yüceltir. Okuyan/aydın kesimin düşüncesinin önemsendiği, sıradan halkın düşüncesininse küçümsendiği bu anlayış; gerçek demokrasiyle bağdaşmaz. Gerçek demokrasi, her ne şekilde olursa olsun halkın iradesinin üstün tutulduğu bir anlayıştır. Demokratik sistemde halk arasında aydın/cahil, fakir/zengin ayrımı yapılamaz, herkesin oyu eşittir. Halkın egemenliğini esas tutan demokratik sistem, doğru işletildiğinde diğer birçok yönetim şekline üstün ve faydalıdır. Tek kişiyi, inancı, kültürü esas almaz; bunun yerine çoğulculuğu ve eşitliği üstün tutar. Fakat sistem gerçek manasıyla işletilmediğinde seçilenlerin yüceltildiği seçmenlerinse küçümsendiği bir yapıyı ortaya çıkarır. Yazar, demokrasinin bu çıkmazına dikkat çeker ve Aslıyok ülkesinde demokrasinin sadece sözde kalmasından, ülkede adalet ve eşitliğe riayet edilmemesinden ve halkın sömürülmesinden yakınılır:

Halk, dört yılda bir yapılan seçimlerde oyunu kullandığı, bu oylarla milletvekilleri seçtiği için ‘Benim oyumun değeri var’ diye gururlanıyor. Aslıyok ülkesindeki demokrasi, aslında yüzeyde kalmış bir demokrasiydi. Çünkü demokrasinin nimetlerinden halk değil, üst düzey yöneticileriyle ticaret ve sanayinin kilit noktaları yararlanıyordu. Bir çeşit oy makinası durumunda olan halkın dedikleri ve istekleri, gerçekte yerine getirilmiyor, yerine getirilmiş gibi gösterilerek oy özgürlüğü seçme ve seçilme özgürlüğü havasıyla, geniş kitle, ekonomik özgürlükten, ekonomik eşitlikten yoksun bırakılıyordu (Bilginer, 1991: 127).

Demokrasi, halk arasında ayırım yapmayan ve halkı eşit tutan bir yönetim modelidir. Fakat halkın oylarıyla seçilen kişiler, zaman zaman demokrasi yoluyla elde ettikleri gücü kendileri için sıçrama tahtası hâline getirebilmekte ve böylece demokrasi, eşitsizliğin kaynağı konumuna gelebilmektedir. Çünkü ülkeyi sömüren ve kendisini diğer insanlara göre “daha eşit/üstün tutan kişiler”, bu gücü demokrasinin nimetlerinden faydalanarak elde etmektedirler. Bu da demokrasideki çürümeyi hızlandırır. Romanın kurgusal mekânı olan Aslıyok ülkesi, demokrasinin tam olarak işlemediği, sadece görünüşte kaldığı bir ülkeyi örnekler. Halkın iradesinin bir yansıması olarak seçilmesi gereken milletvekili adayları, roman kurgusunda delegelerin satın alınması yoluyla tespit edilir. Böylece parasal yönden güçlü olan üstün sınıf, bu gücü kullanarak halkın temsilcisi konumuna yükselir. Dolayısıyla gerçek anlamda bir demokrasiden söz edilemez. Bunun yerine “üstünlerin” demokrasiden bahsetmek daha yerinde olacaktır.

Romanda sözde demokrasi bağlamında yapılan eleştiriler ülkemizde de karşılık bulabilen eleştirilerdendir. Örneğin halkın temsilcisi ve halkın içinden gelmesi gereken milletvekilleri, genel başkanların ve parti üst kurullarının tercihlerine göre seçilebilmektedir. Araştırmalara göre Türkiye’deki siyasi partiler, milletvekili adaylarını

çoğunlukla ön seçimle belirlemeyi benimsememekte ve bu yetkiyi genel başkanın inisiyatifine bırakmaktadırlar (Aydın, 2007: 96). Ön yoklama yapan partilerde ise çeşitli şaibeler görülebilmektedir (Üst yönetimin delegelere talimat vermesi, ön yoklama sonucunun ilan edilmemesi, delegeler ile milletvekili adayları arasında çeşitli çıkar ilişkilerinin kurulması vb.). Bu bağlamda milleti temsil edecek adaylar, belli bir zümre tarafından tespit edilebilmekte ve halkın önüne sürülebilmektedir. *Politikada Bir Sarıçizmeli* romanı, sembolik bir ülke üzerinden Türkiye'ye yönelik eleştirilerde bulunan bir eser hüviyeti taşır. Aşağıdaki mısralar, bu durumu somut bir şekilde gösterir:

Bu oyunu boşa yazdık sanmayın

Çok düşünün yalanlara kanmayın

Siyaset lafıyla oyalanmayın

Yolunuza bir lambadır sahnemiz (Bilginer, 1991: 39).

Görüldüğü gibi yazar, romandaki kurgu üzerinden halkı bilinçlendirmeyi amaçlamaktadır. Amaç, okuyucuyu siyasetçilerin yalanlarına/vaatlerine karşı uyarmak, siyaset kurumundan uzaklaştırmak ve okuyucunun gerçekleri/arkaplandakileri görmesini sağlamaktır.

6. Yalan Vaat

Verilen sözü tutmak, insanlığın bir gereğidir. Başkasını aldatmak ve bu yolla çıkar sağlamak, ahlaki olmayan ve toplumun bütün kesimleri tarafından kınanması gereken bir davranıştır. Fakat söz konusu siyaset kurumu olduğunda bu anlayış değişebilir. Çünkü “siyasal partiler, seçilmeyi garantilemek, diğer bir deyişle oylarını maksimize etmek için seçmene bazı vaatlerde bulunmak ihtiyacıdadırlar. Bu aşamada, aşırı vaatte bulunma, yalan ve dolan (lying and deception) oy elde etmek için kullanılacak araçlar durumundadır” (Aktan, 2001: 63).

Siyaset kendine mahsus bir dil ile insanların kanaatlerini etkileme, kanaati oluşmamış olanları kanaat sahibi kılma ve onları kendi safına çekme amacı taşır (Akyüz, 2009: 95). Bu amaç doğrultusunda dürüst, tutarlı ve erdemli bir yol çizilebileceği gibi ulaşılmak istenen hedef doğrultusunda her yol mubah olarak da görülebilir. *Politikada Bir Sarıçizmeli* romanı, seçimi kazanmak için ahlaki olsun olmasın her yola başvuran siyasetçilerle doludur. Roman, yalan vaatlerle seçmenin kandırılmasına ve bu yolda politikacıların sınır tanımazlığına da dikkat çeker. Aslıyok ülkesinin politikacıları, söylemlerinin gerçekleşme ihtimaline ve mantıklı olup olmadığına bakmaksızın akıllarına esen her şeyi vaat ederler. “Adamakla mal tükenmez” (Bilginer, 1991: 36) anlayışıyla hareket ederler, amaca giden her yolu mubah olarak görürler ve seçmenin her talebine olumlu yanıt verirler. Öyle ki zaman zaman bu durum bir çeşit düello veya açık arttırmaya bile dönüşür. Örneğin milletvekili adaylarından biri, her seçmene iş vaat eder. Karşı partinin milletvekili adayı ise “Eyvah, eyvah ki eyvah! Yandınız vatandaşlar. Demek sizi çalıştıracaklar? Oysa bizim amacımız, oturduğunuz yerde kazandırmaktır sizi” (Bilginer, 1991: 49) gibi bir söylemle vatandaşa işe gitmeden para vermeyi vaat eder. Fakat hiçbir mantık ilkesiyle uyuşmayan bu söylem, vatandaş tarafından sorgulanmaz, bu söylemin sahibinin onları aldattığı fark edilmez ve bu siyasetçi çalınca alkışlanır. Türk siyasi

tarhinde romandakine benzer birçok vaatle karşılaşabilmektedir. Bazı örnekleri şu şekilde sıralayabiliriz: Kim ne veriyorsa 5 lira fazlası, ekonomi 500 günde iyileşecek, emekli yaşının inmesi, herkese 2 anahtar (ev ve araba), her mahalleye milyoner, her mahallede yüz trilyoner, her köylüye traktör, mazot 1 TL, bir milyon işsize iş, üniversite sınavının kalkması, parasız bedelli askerlik (Karagöl & Dama, 2015: 3). Benzer şekilde romandaki milletvekili adayları da vaat vermekten çekinmezler, bu vaatlerin gerçekleştirilip gerçekleştirilemeyeceğini düşünme ihtiyacı duymazlar; herkese ev, her köye yol, denizi olmayan kasabaya liman sözü verirler. Seçmense bu söylemlere inanmaz; fakat bunu sorgulama gereği bile duymaz; çünkü bunu kanıksamıştır. Hatta anlatıcıya göre seçmen, kendisine yalan söylenmesinden hoşnut kalır: “Aslıyok ülkesinin insanları da tıpkı bizim halkımız gibi; yalan olsun, palavra olsun, söz oyunlarından hoşlanıyordu” (Bilginer, 1991: 4). Halk, vaatlerin gerçekleşmeyeceğini bilir; fakat bunun hülyasını kurmak bile vatandaşı mutlu kılmak için yeterlidir, bir nevi aldatılmak ister.

Romanda seçim öncesinde seçmenin her isteğine boyun eğen, her talebine olumlu yanıt veren milletvekili adayları; seçildikten sonra seçmenin yüzüne bile bakmaz. Seçim öncesinde her yerde görülen ve her an ulaşılabilen milletvekili adayları, seçimden sonra başkente taşınır ve ortalıktan kaybolur. Milletvekillerine ulaşmak isteyen seçmenlerse başkente kadar gitmelerine rağmen seçtikleri vekillere ulaşamaz. Yazar, bu durumu dramatize etmek için “vatandaş” adlı bir karakteri, milletvekili seçilen Sarıçizmeli'nin ayağına gönderir. Fakat Sarıçizmeli, Vatandaş'la görüşmek istemez, bunun yerine ona şu şekilde mesaj gönderir: “Vatandaş mı? Beklesin. Benim Vatandaşım sabırlıdır. Vatandaşıma selam ederim, gözlerinden öperim. Seçimlere kadar sıksın dişini... Dört yıl sonra, miting meydanlarında bol bol konuşurum Vatandaşımla” (Bilginer, 1991: 79). Yazar, seçmenin görüşme talebinin bir sonraki seçim dönemine ötelenişini ironik bir şiiirle şu şekilde hicveder:

İçim rahat kalbim sıcak

Bakan benle görüşecek

Dört yıl geçer pek çabucak

Bakan benle görüşecek

Görsün millet işini

Bekle seçimin gelişini

Vatandaşım sık dişini

Bakan benle görüşecek (Bilginer, 1991: 80).

Görüldüğü gibi seçim öncesinde sırtı sıvazlanan ve yalan vaatlerle kandırılan vatandaş, seçimden sonra bir kenara atılmış ve seçtiği vekile (Roman başkışisi Sarıçizmeli, artık bakanlık koltuğunda oturmaktadır) bile ulaşamamıştır. Bu bağlamda Aslıyok ülkesindeki vaatler, seçim, demokrasi; sadece köprüyü geçene (seçimi kazanana) kadar işleyen bir mekanizmadır. Seçimlerden sonraysa tüm bu söylemler bir rafa kaldırılır ve bir sonraki seçime kadar da raftan indirilmez.

7. Kamu Sırlarını Sızdırma ve Vurgunculuk

Devletin yasama, yürütme ve yargı faaliyetlerinden bazılarını çeşitli gerekçelerle kamuoyunun bilgisi dışında tutması “kamu sırları”nı oluşturmaktadır. Gizlilik içerisinde muhafaza edilmesi gereken bu bilgilerin, kamu görevlilerince özel çıkar sağlamak gayesiyle bazı özel kişi ve kurumlara açıklanması veya aktarılması mümkündür. Bu suretle, kamu sırlarını sızdıran kişi, sonuçta maddi ve/veya manevi bir menfaat sağlamaktadır. Örneğin milli savunma ile ilgili bilgi ve belgelerin gizlice sızdırılması suretiyle bir menfaat elde edilmesi mümkündür. Bu türde siyasal yozlaşma daha çok hükümetlerin yürütme alanında aldıkları kararlar sonucunda ortaya çıkmaktadır. Hükümetlerin bazen idari ve ekonomik kararları gizlilik içerisinde aldıkları ve bunu bazen vatandaşların hiç beklemedikleri bir zamanda açıkladıkları günümüz siyasal karar alma mekanizmasının bir yönünü oluşturmaktadır. Bununla birlikte, alınması düşünülen bir ekonomik kararın, bazı bakanlar, üst düzey bürokratlar ve bazı iktidar partisi milletvekillerince önceden çıkar ve baskı gruplarına, bazı fırsatçı spekülörlere çıkar karşılığı sunulması veya bildirilmesi söz konusu olabilmektedir. Bu tür siyasal yozlaşma halk dilinde yaygın bir şekilde "vurgunculuk" olarak adlandırılmaktadır (Aktan, 2001: 62).

Siyaset kurumunun itibar kaybetmesindeki en önemli unsurlardan biri de kamu sırlarının sızdırılması ve bu yolla birilerinin rant sağlamasıdır. *Politikada bir Sarı Çizmeli* romanında siyaset kurumuna bu konuda da eleştiriler yapılır ve siyasetçilerin yetkilerini bilinçli veya bilinçsiz bir şekilde kötüye kullandıkları vurgulanır. Romanda kamu sırlarını sızdıran kişi roman başkışisi Sarıçizmeli'dir ve bunu bilinçsizce ve kendisine çıkar sağlama amacı gütmeksizin yapar. Sarıçizmeli'nin damadı, hiçbir mal varlığı olmayan uyanık bir tiptir ve sırf Sarıçizmeli'den istifade etmek için Sarıçizmeli'nin kızıyla evlenir. Sonrasında ise kayınbabasının makamından çıkar sağlamaya çalışır. Sarıçizmeli bakanlık koltuğuna oturunca ülkede para ayarlamasına gidileceğini ve ülke parasının yüzde yüz oranında dış paralara göre düşürüleceğini öğrenir (Devalüasyon). Bunun üzerine piyasada ne kadar ihraç mal varsa hepsini toplamaya başlar, malların paraları sonradan ödenecektir. Yine kayınpederinin makamını kullanarak on bankadan kredi çeker ve piyasadaki döviz toplar. İstimlak yapılacak arsaları önceden öğrenir ve bu arsaları para bile ödemeksizin kredi yoluyla satın alır. Bir müddet sonra bu arsaların değeri on katına çıkar ve böylece büyük bir sermaye elde eder (Bilginer, 1991:110). Sarıçizmeli'nin damadı, kayınbabasının makamını kullanarak devletim tüm imkânlarını kendisi için seferber eder. Diğer iş sahiplerinin işlemleri bir yıldır beklerken onun transferleri yirmi dört saatte yapılır, ona özel ithalat izinleri verilir vb. Netice itibarıyla Sarıçizmeli'nin damadı büyük bir holdingin sahibi olur. Öyle ki artık ülkenin başbakanına baskı yapabilecek ve meclise girecek milletvekillerini belirleyecek güce ulaşmıştır: “Artık memleketteki holdinglerin temsilcileri var parlamentoda. Gelecek dönem, daha çok adamımızı sokacağız. Biz yalnız ticarete değil, siyasette de güçleniyoruz” (Bilginer, 1991:177). Görüldüğü gibi Sarıçizmeli'nin damadı, kayınpederinin nüfuzunu kullanarak ve ondan bazı devlet sırlarını elde ederek ülkenin en önemli iş adamlarından biri hâline gelmiş ve bu yolla büyük bir rant sağlamıştır.

Roman başkışisi Sarıçizmeli'nin bilgi sızdırdığı kişilerden biri de metresi Civelek'tir. Civelek, siyasetçilerle düşüp kalkan ve onlardan elde ettiği bilgileri şirket temsilcilerine aktaran/satan bir kişidir. Kısa sürede Sarıçizmeli'yi de ağına düşürür ve onun metresi olur. Böylece Sarıçizmeli'den her türlü bilgiyi sızdırma imkânına kavuşur. Civelek'in elde ettiği en önemli bilgi ise ülkedeki bedelsiz ithal rejimiyle ilgili kararname konusunda olur. Kararnameyle dışarda birikmiş ya da çeşitli yollarla dışarıya kaçırılan paralar ülkeye geri getirilecektir. Civelek, bu bilgiyi hemen birlikte çalıştığı iş adamına iletir. Bu iş adamı da yurt dışına para kaçırıp orada gerekli hazırlıkları yapar, kararname çıkar çıkmaz da bu paraları herkesten önce ülkeye sokar (Bilginer, 1991:110). Türkiye Cumhuriyeti tarihinde 1930 tarihli Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında Kanun ile getirilmiş olan bedelsiz ithalat hakkı, o tarihten bu yana hep var olagelmıştır. Bunlardan özellikle 1976 ve 1984 yıllarındaki uygulamalar ülke sanayisine büyük zarar vermiştir (Kızık, 1997: 26). Romanın 1980 yılında yayımlandığı düşünüldüğünde 1976 yılındaki uygulamanın eleştirildiği değerlendirilebilir. Yine Türkiye Cumhuriyeti tarihinde birçok kez devalüasyona gidilmiş ve Türk parasının değeri düşürülmüştür. Bu tarihler; 1931, 1946, 1958, 1970, 1980, 1995, 2001 yıllarıdır. (Altınok & Çetinkaya, 2003: 55-60). Devalüasyonların bir kısmı devlet kararıyla gerçekleştirilirken bir kısmıysa ekonomik şartlar gereği kendiliğinden olmuştur. Romanda devlet kararlarıyla yapılan devalüasyonların önceden sızdırılması ve bu yolla birilerine rant sağlanması üstü kapalı bir şekilde eleştirilmiştir.

8. Sonuç

Siyaset kurumu; hizmet amaçlı olabildiği gibi çıkar amaçlı olarak da görülebilen, ülkeyi abat edebileceği gibi berbat da edebilen, kişilerin amacına göre faydalı veya çirkef olabilen, kimilerinin ulaşmak için elindeki tüm imkânları kullandığı kimilerininse şeytansı/ahlaksız bulunduğu için kaçındığı çok yönlü bir kurumdur. Siyaset kurumunun doğasındaki bu karşıtlık; politikacı kimliği edinemeyenler, politikadan nemalanamayanlar ve politikayı gayriahlaki bulanlarca her fırsatta gözler önüne serilir ve siyasetin çirkin yüzüne dikkat çekilir. İnceleme konusu yaptığımız *Politikada Bir Sarıçizmeli* romanı da siyasetin bu kirli yüzüne dikkat çeken, siyasetteki yozlaşmaları ortaya koyan eleştirel bir romandır. Romanın yazarı Recep Bilginer'in muhalif kimliği de düşünüldüğünde çalışma konusu olan roman, siyaset kurumunun ipliğini pazara çıkaran bir eser hüviyeti taşır.

Romanda siyaset kurumuna yönelik olarak siyasetin rüşvetle döndüğü, delegelerin ve parti yönetimlerinin rüşvetle hareket ettiği, siyasette liyakatin önemsenmediği, bunun yerine partizanlık ve sadakatin belirleyici etken olduğu, siyasetin yozlaştığı, halka ve Hakk'a hizmet etmek yerine çıkar sağlama amacı taşıdığı, siyasetçilerin kendilerini üstün bir sınıf olarak gördüğü, siyaset kurumunda şantajın yaygın olduğu hatta bu tür gayrimeşru işleri başbakan düzeyindeki kişilerin bile yaptığı, halkın oyuyla seçilen milletvekillerinin çıkar sağlama amacıyla başka partilere transfer olduğu, politikacı kimliği kazanabilmek için mümkün olabilen veya olamayan her türlü vadin verildiği; fakat seçimden sonra bir daha vatandaşlara selam verilmediği, politikacıların devlet sırlarını

sızdırdığı ve bu yolla birilerine rant sağladığı vb. eleştiriler yapılmaktadır.

Roman, Stendhal'in deyimiyile yol boyunca gezdirilen bir aynadır, toplumu yansıtırma işlevi de görür. Bu bağlamda romanda siyaset kurumuna yapılan eleştiriler, hem ülkemizde hem de dünyanın birçok ülkesinde karşılık bulabilmektedir. Ülkeyi yönetme gücünü elinde bulunduran siyaset kurumu, toplumdaki gelen eleştirileri dikkate almalı ve eksikliklerini/hatalarını buna göre düzenlemelidir. Aksi durumda siyaset kurumunun saygınlığı zedelenir, siyaset kurumu sadece menfaatperest/çıkarıcı kişilerin eline bırakılacak ve böylece ülkelerin yönetimi ehliyetsiz kişilerin eline kalacaktır. *Politikada Bir Sarıçizmeli* romanı, bu bağlamda politikadaki yolsuzluklara, yozlaşmalara, gayrimeşru ilişkilere dikkat çeken bir eserdir. Sosyal faydayı gözetir, toplumu yönlendirmeyi esas alır; eleştirel, ironik, politik özellikleriyle dikkat çeker.

Kaynakça

- Akdoğan, Y. (2008). Yerel Siyaset-Kavramlar. İçinde: *Yerel Siyaset* (s. 9-14). İstanbul: Okutan Yayınları.
- Aktan, C. C. (2001). Siyasal Ahlak ve Siyasal Yozlaşma. İçinde: C.C. Aktan (Ed.), *Yolsuzlukla Mücadele Stratejileri* (s. 51-69). Ankara: Hak-İş Yayınları.
- Akyüz, Ü. (2009). Siyaset ve Ahlak, *Yasama Dergisi*, 11(1), 93-129.
- Aliefendioğlu, Y. (2005). Temsili Demokrasinin "Seçim" Ayağı, *TBB Dergisi*, 60, 71-96.
- Altınok, S. & Çetinkaya, M. (2003). Devalüasyon ve Türkiye'de Devalüasyon Uygulamaları ve Sonuçları, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (9), 47-64.
- Aydın, M. A. (2007). Milletvekili Adaylarının Belirlenme Usulü ve Önseçim, *Yasama Dergisi*, 5, 82-108.
- Belge, M. (1975). "Politik Roman" Üzerine, *Birikim*, 9, 40-47.
- Beşel, F. (2014). Yolsuzluk Endeksleri Çerçevesinde Türkiye'nin Durumu, *PESA Analiz*, 1-6.
- Bilginer, R. (1991). *Politikada Bir Sarıçizmeli*. İstanbul: Ya-pa Yayınları.
- Çalışlar, A. (1980). *Gerçekçi Tiyatro Sözlüğü*. İstanbul: May Yayınları.
- Çoban, O. (1999). Bir Siyasal Yozlaşma Türü Olarak Rüşvet ve Ekonomik Etkileri, *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 13(1), 173-195.
- Dâver, Bülent (1969). *Siyaset Bilimine Giriş*. Ankara: Doğan Yayınevi.
- Değirmenci, N. (2006). Milletvekili Transferlerinin Siyasal Etik Boyutu, *Siyasette ve Yönetimde Etik Sempozyumu*, Sakarya, 407-418.
- Duran, H. & Aksu, A. (2009). Türkiye'de Milletvekillerinin Parti Değişimlerini Tür ve Biçimleri Bağlamında Yeni Türkiye Partisi, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 24, 141-54.
- Ener, Aydan (2009). *Recep Bilginer ve Tiyatro Oyunları Üzerine Bir İnceleme*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir: Eskişehir Osmangazi Üniversitesi.
- Eyigün, S. (2007). Modern ve Geleneksel Romanın Temel Farkları ve Politik Güdümlü Romanın Modern Roman İçindeki Yeni Konumu, *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16 (2), 261-268.
- Heywood, A. (2014). *Siyaset*. Bekir Berat Özipek, Bican Şahin, Mete Yıldız, Zeynep Kopuzlu, Bahattin Seçilmişoğlu, Atilla Yayla (Çev.). İstanbul: Adres Yayınları.
- İnanç, B. Y. & Yerlikaya, E. E. (2013). *Kişilik Kuramları*. İstanbul: Pegem Akademi Yayınları.
- İzci, F. & Bozdoğan, S. (2016). Türk Kamu Yönetiminde Bir Problem Alanı Olarak Bürokrasi-Siyaset İlişkisi, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(34), 33-46.
- Karagöl, E. T. & Dama, N. (2015). Partilerin Vaatleri Seçim Sonuçlarını Nasıl Etkiler?, *Seta Perspektif*, 101, 1-5.
- Kızık, H. (1997). *Türk İthalat Rejimi İçerisinde Bedelsiz İthalat Uygulamaları ve 24 Ekim 1996 Bedelsiz İthalat Uygulamasının Olası Etkileri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Meriç, C. (2015). *Bu Ülke*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- NTV (2018). Güneş Motel Nerede? Güneş Motel Olayı Nedir, Nasıl Yaşandı? (1977). (Erişim: 12.11.2019), https://www.ntv.com.tr/turkiye/gunes-motel-nerede-gunesmotel-olayi-nedir-nasil-yasandi-1977,LsTUtfZ_mEGvtrS8zA3jDg
- Said Nursi (2010). *Tarihçe-i Hayat*. İstanbul: RNK Neşriyat.
- Saraç, T. (1992). *Fransızca-Türkçe Sözlük*. İstanbul: Adam Yayınları.
- Taştan, Z. (2008). *Recep Bilginer'in Tiyatroları*. İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Transparency (2019). Corruption Perceptions Index 2019. (Erişim: 12.11.2019), <https://www.transparency.org/cpi2019>
- Turhan, M. (1995). Anayasacılık Açısından Çoğunluk İlkesi, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Dergisi*, 50(1), 401-413.
- Türkçe Sözlük (2011). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Türkeş, A. (2004). Darbeler; Sözü Bittiği Zamanlar, *Hece, Hayat Edebiyat Siyaset Özel Sayısı*, 90-91-92, 426-434.
- Yalçın, Murat (2010). *Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Yeni Şafak (2007). Kadrolaşmanın Mimarı Moğultay ve Oktay. Yeni Şafak Gazetesi, 03.01.2007. (Erişim: 12.11.2019),

<https://www.yenisafak.com/politika/kadrolasmanin-mimari-mogultay-ve-oktay-22617>

Yıldız, A. (2019). Bediüzzaman'ın "Muktesit" Siyaset Anlayışı ve Bir İmkân Olarak Demokratik Siyaset, *Katre Uluslararası İnsan Araştırmaları Dergisi*, (7), 5-33.

Yıldız, G. (2018). Türk Kamu Yönetiminde Siyasetin Bürokrasiyi Şekillendirmesi, *Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(13). 90-108.

Yurtsever, Ö. (1998). Anılarıyla Bir Kalem: Recep Bilginer, *Bilge*, 18, 88-89.